

Pozamilitarne działania wobec terroryzmu międzynarodowego w XXI wieku

Tematem rozprawy są pozamilitarne działania wobec terroryzmu międzynarodowego w XXI wieku. Jest to wielokontekstowe zagadnienie badawcze, poruszające problemy z obszaru nauk społecznych. Praca koncentruje się na problemie rozpoznawania i zapobiegania terroryzmowi międzynarodowemu w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa i stabilizacji w środowisku międzynarodowym. Kontekstem jest nadrzędny problem walki z terroryzmem poprzez usuwanie przyczyn powstawania tego zagrożenia i znalezienie alternatywy dla działań militarnych. Nerozerwalnie wiąże się to z zagadnieniem zachodzących zmian w przebiegu konfliktów i co za tym idzie - ewolucji procesów planowania obronnego, w których coraz istotniejszą rolę zaczynają odgrywać także działania pozamilitarne. Przedmiotem przeprowadzonych badań był wpływ tych działań na skuteczność zapobiegania zjawisku terroryzmu międzynarodowego. Działania pozamilitarne potraktowane zostały jako alternatywna wobec działań militarnych forma odpowiedzi na to zagrożenie. Zbadane zostały możliwości ograniczenia i ostatecznej eliminacji terroryzmu przy pomocy środków pokojowych.

W literaturze przedmiotu znajdują się pozycje poruszające problem nadrzędny, jakim jest zagrożenie terroryzmem w XXI wieku. Rozwiązanie problemu prowadzi zatem do pozyskania nowej wiedzy rozszerzającej dotychczasową wiedzę o prezentowanym zjawisku.

Zakres rozważań ograniczono do ram czasowych obejmujących okres 12 lat od początku 2001 roku. W XXI wieku nastąpiła bowiem ewolucja terroryzmu międzynarodowego pod względem ekspansywności ataków- ich liczby oraz rozmiaru. Ukuto pojęcie terroryzmu ponowoczesnego, którego głównym elementem stał się fanatyzm religijny. Jednocześnie, nastąpiła zmiana paradygmatu w teorii stosunków międzynarodowych. Realizm zastąpiono neoliberalizmem, a w przebiegu konfliktów walkę z ich skutkami uzupełniono walką z ich przyczynami. W procesie planowania obronnego uwzględniono działania o charakterze pozamilitarnym, których głównym zadaniem ma być obniżanie tendencji fundamentalistycznych na obszarach stacjonowania wojska.

Rozwiązanie problemów leżących u źródeł terroryzmu nie może mieć charakteru siłowego. Koncentracja na działaniach militarnych wpływa bowiem na destabilizację regionu i wzrost niezadowolenia społecznego i nastrojów

proterrorystycznych. Wynika to również z przypadków nadużywania hasła walki z terroryzmem do realizacji partykularnych interesów i nadmiernego rozszerzania kompetencji służb bezpieczeństwa, a przez to naruszania praw człowieka. Władza wyolbrzymiając zagrożenie terroryzmem międzynarodowym, próbuje odwrócić uwagę od innych zagrożeń i wyzwań. Prowadzi to do odbierania społecznej legitymacji działaniom przeciwterrorystycznym.

Analiza krytyczna literatury pomogła przystosować wybrany problem do dotychczasowej wiedzy. W podjętych badaniach przyjęto podział działań związanych z walką i zapobieganiem terroryzmowi, zaczerpnięty z terminologii stosowanej w badaniach zachodnich, na działania antyterrorystyczne, o charakterze defensywnym i działania kontrterrorystyczne, o charakterze ofensywnym.

W literaturze przedmiotu znajdują się publikacje naukowe dotyczące problemu nadrzędnego, jakim jest zagrożenie terroryzmem międzynarodowym w XXI wieku oraz metody jego przeciwdziałania, a także publikacje osób, które zawodowo zajmują się przeciwdziałaniem temu zagrożeniu.

W badaniach wykorzystano cztery rodzaje źródeł w języku polskim, angielskim i francuskim:

- dokumenty i oficjalne materiały wydawane przez instytucje państwowe i międzynarodowe, w tym informację publiczną;
- publikacje zwarte, wśród których znajdują się prace teoretyków oraz osób, które zawodowo zajmują się przeciwdziałaniem terroryzmowi;
- artykuły naukowe;
- informacje zamieszczane w internecie, w tym wypowiedzi polityków udzielane środkom masowego przekazu.

Na szczególne wyróżnienie zasługują autorzy: Paul Wilkinson, Alex P. Schmid i David C. Rapoport, których badania wpłynęły na zmianę postrzegania zjawiska terroryzmu w środowisku naukowym na całym świecie, a wśród nich Bruce Hoffman, którego praca pt. *Inside terrorism* z 1998 roku jest najczęściej cytowaną przez badaczy tego zagadnienia.

Ze względu na interdyscyplinarny charakter problematyki dotyczącej źródeł terroryzmu międzynarodowego, wykorzystano prace badaczy spoza dyscypliny nauk o bezpieczeństwie. Wśród nich znajdują się socjologowie: James Ch. Davies i Gareth Morgan oraz psycholog Stanley Milgram i futurolog Alvin Toffler.

Celem podjętych badań była identyfikacja zakresu prowadzonych obecnie działań pozamilitarnych w obszarze przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu w XXI wieku i na tej podstawie zaproponowanie rozwiązań, które mogłyby podnieść ich skuteczność. Cel ten narzucił podejście do tematu. Badania zostały ukierunkowane na kompleksową charakterystykę działań. Głównym problemem badawczym stało się pytanie: Jak podejmowanie działań pozamilitarnych wpływa na przeciwdziałanie zagrożeniu ze strony terroryzmu międzynarodowego w XXI wieku? Sformułowano główną hipotezę badawczą, że przeciwdziałanie przyczynom terroryzmu międzynarodowego oraz ograniczenie działań militarnych na rzecz pozamilitarnych przyczynia się do zmniejszenia zagrożenia ze strony tego zjawiska w XXI wieku. Działania pozamilitarne są adekwatną formą przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu w XXI wieku, ponieważ odpowiadają w większym stopniu niż działania militarne na wyzwania, jakie niesie ze sobą nowe zagrożenie terroryzmem postmodernistycznym.

Wyniki badań pozwoliły uzyskać odpowiedź na pytanie będące głównym problemem badawczym. Działania pozamilitarne są skierowane na relacje społeczności lokalnej z siłami zbrojnymi stacjonującymi na danym terenie oraz na ogólne nastroje, które panują zarówno w środowisku ofiar, jak i sprawców terroryzmu. W ten sposób, działania te przeciwdziałają przyczynom zjawiska terroryzmu, w znacznym stopniu pomagając rozwiązywać kryzysy i konflikty, które skłaniają ludność do wspierania sprawców ataków terrorystycznych. W świetle wyników przeprowadzonych badań, działania militarne w perspektywie długoterminowej nie są skuteczne w eliminacji zagrożenia związanego z występowaniem zjawiska terroryzmu międzynarodowego, dlatego powinny być uzupełniane działaniami pozamilitarnymi.

Odpowiedź na postawione pytanie problemowe zweryfikowała pozytywnie sformułowaną hipotezę. Badania potwierdzają, że działania pozamilitarne mogą zastąpić działania militarne w procesie zahamowania narastającej liczby oraz ekspansywności ataków terrorystycznych. Skutki działań pozamilitarnych są długofalowe i ich pozytywne oddziaływanie trwa znacznie dłużej od tego, które generują działania militarne. Przykłady działań pozamilitarnych i militarnych, które zostały przeanalizowane w trakcie przeprowadzonych badań oraz porównanie skutków, jakie wywołują pokazało, że zagrożenie terroryzmem międzynarodowym może być skutecznie zmniejszone poprzez walkę z jego źródłami oraz strategię

długoterminową obejmującą środki i metody ukierunkowane na współpracę ze społeczeństwem i kreowanie wyraźnego i stanowczego stanowiska opinii publicznej potępiającego środki i metody stosowane przez terrorystów. W świetle analizy procesu przemian charakteru terroryzmu międzynarodowego takie podejście jest gwarantem wysokiego stopnia adekwatności odpowiedzi na zagrożenie płynące ze strony terroryzmu międzynarodowego w XXI wieku.

Do powyższych wniosków doprowadziła analiza wyników przeprowadzonych badań, które miały niżej przedstawiony przebieg.

Aby osiągnąć cel główny wyznaczono, a następnie zrealizowano cele szczegółowe, które wpłynęły na podział prac badawczych na sześć etapów.

Przy rozwiązywaniu głównego problemu badawczego, traktowano zachodzące procesy jako system, na który składają się wszystkie działania podejmowane w celu zapobiegania terroryzmowi międzynarodowemu w XXI wieku. Posłużono się metodą systemową średniego rzędu, która pozwoliła na podzielenie głównego problemu badawczego na problemy szczegółowe uwzględniając istotę i związki przyczynowo-skutkowe prezentowanych zjawisk, co okazało się niezbędne dla poznania badawczego. Działania podejmowane w celu przewyciężenia zagrożenia terroryzmem międzynarodowym postrzegane były w badaniach jako system, na który składają się środki militarne i pozamilitarne, których wzajemne relacje i wpływ na przeciwdziałanie terroryzmowi międzynarodowemu pozwalają na prowadzenie badań nad względną autonomią środków pozamilitarnych w utrzymywaniu tak rozumianego systemu.

W procesie wyprowadzania wniosków płynących z prowadzonych badań posłużono się indukcyjnym uogólnianiem na podstawie obserwacji faktów uwzględniając zależność poziomu słuszności wniosków indukcyjnych od liczby badanych zdarzeń i wielkości zachodzących między nimi różnic.

W pierwszym etapie badań zrealizowano cel szczegółowy, którym było zidentyfikowanie charakterystyki terroryzmu międzynarodowego w XXI wieku. Problemem szczegółowym stała się odpowiedź na pytanie: jakim przeobrażeniem uległ terroryzm międzynarodowy w XXI wieku i jaka jest obecnie jego specyfika? Założono, że zjawisko terroryzmu międzynarodowego jest jakościowo innym zagrożeniem niż w ubiegłym stuleciu. Aby zweryfikować tak sformułowaną hipotezę szczegółową, przeanalizowano transformację charakteru zjawiska na przełomie XX i

XXI wieku i zbadano cechy, które zjawisko to przyjmowało w różnych okresach historycznych.

Przedmiotem badań były zmiany, którym podlega to zjawisko, zachodzące w pięciu obszarach: definiowania pojęcia terroryzmu międzynarodowego, przebiegu historii zjawiska, przyczyn i celów terroryzmu, jego rodzajów oraz struktury organizacyjnej ugrupowań terrorystycznych.

W obszarze definiowania pojęcia terroryzmu międzynarodowego zastosowano rozszerzoną analizę treści przy badaniu znaczenia terminologii związanej z podjętym tematem. Posłużono się także ideami związanymi z konstruktywizmem krytycznym, uwzględniając występujące problemy z określeniem tego zjawiska z powodu wzajemnej rywalizacji polityczno-ideologicznych dyskursów na temat omawianego zagrożenia oraz sposobów i środków jego przewycięzania. Brak możliwości osiągnięcia konsensusu w kwestii wypracowania uniwersalnej i powszechnie akceptowanej definicji terroryzmu wynika również z pokrewieństwa znaczeniowego tego pojęcia z terminami: terror, ruch oporu, rebelia, itp. Relatywizacja definicji terroryzmu jest związana z istnieniem przeciwstawnych poglądów na temat prawomocności bądź nielegalności posługiwania się atakami politycznie motywowanej przemocy.

W obszarze przebiegu historii zjawiska posłużono się metodą historyczną. W latach 80-tych XX wieku terroryzm opierał się na ekstremistycznych ideologiach o charakterze skrajnie lewicowym oraz narodowo-wyzwoleńczym. Na początku XXI wieku oblicze terroryzmu uległo znaczącej zmianie. Na współczesną specyfikę tego zjawiska miały wpływ różne czynniki, wśród których znaczącą rolę zajmuje nierozwiązany konflikt palestyńsko-izraelski i kwestionowane porozumienie SYKES-PICOT, na mocy którego ustanowione zostały granice na Bliskim Wschodzie. Wpływ na uformowanie się nowego kształtu zjawiska terroryzmu w XXI wieku miały również charydżyckie zasady takir wa-hidżra i istirad, które wiążą się z oskarżeniem o niewiarę i zabójstwami osób, które odmawiają przyjęcia określonych wartości. Przebadawszy źródła terroryzmu międzynarodowego, wyróżniono następujące główne generatory zjawiska:

- niski poziom edukacji;
- biedę i brak perspektyw życiowych w regionach ogarniętych konfliktami;
- kryzys tożsamości, którego doświadczają młodzi ludzie żyjący na styku dwóch różnych kultur;

- dyskryminacje, narodowe uprzedzenia, ksenofobie;
- nacjonalizm i separatyzm ukierunkowany na rewizję granic;
- naruszenie równowagi sił;
- ekstremizm religijny;
- rozczarowanie;
- rozpacz;
- negatywny wpływ mediów upowszechniających ideologię fundamentalistyczną.

Podjęta próba genetycznego wyjaśnienia zachodzących przemian, jakim podlega zjawisko terroryzmu międzynarodowego w XXI wieku, pozwoliła wskazać na kształt różnic między ponowoczesnym a dwudziestowiecznym terroryzmem. Zwrócono uwagę na ciągłość zmian i drogę ewolucji, a także podjęto próbę prognozy przyszłego rozwoju tego zjawiska.

W obszarze przyczyn i celów terroryzmu przebadano przesłanki ataków terrorystycznych oraz cele, które terroryści starają się osiągnąć, a także metody realizacji tych celów. Zbadano zmiany charakteru omawianego zjawiska oraz ewolucję narzędzi i metod, którymi posługują się terroryści. Wzrastająca ilość zamachów symultanicznych i indywidualnych, przeprowadzanych coraz częściej przez tzw. homegrown terrorists nie powoduje zmian w obszarze wyboru obiektów ataków terrorystycznych w postaci środków transportu zbiorowego, lotnisk, zachodnich instytucji i symbolicznych obiektów cywilizacji zachodniej. Obiektami ataków są w zdecydowanej większości przypadków cywile. Terroryści oskarżają bowiem obywateli danego kraju o odpowiedzialność za politykę ich rządów.

Niezmiennosc obiektów ataków wybieranych przez zamachowców skutkuje przewidywalnością newralgicznych miejsc zagrożonych atakami terrorystycznymi, które w związku z tym powinny być lepiej chronione pod względem tego zagrożenia. Argumentem za wzmocnieniem ochrony tych obiektów są skutki przeprowadzanych ataków terrorystycznych na takie miejsca. Niosą one za sobą znaczną ilość ofiar, wzmagają wydźwięk medialny działań terrorystów oraz wpływają negatywnie na gospodarkę kraju-ofiary.

W obszarze rodzajów terroryzmu międzynarodowego przebadano okoliczności powstania organizacji terrorystycznych, deklarowane cele oraz modus faciendi terrorystów. Dowiedziono, że w XXI wieku działania terrorystyczne w

zależności od przyjętej przez organizacje terrorystów strategii i taktyki przybierają rozmaite formy, które mogą także wykraczać poza czyny zabronione (np. działalność charytatywna). Rosną powiązania grup terrorystycznych z przestępczością zorganizowaną, co powoduje większe zagrożenie ze strony takich zjawisk, jak: cyberterrorizm i terroryzm nuklearny.

W obszarze charakterystyki organizacji terrorystycznych przebadano zmiany w strukturze organizacyjnej ugrupowań terrorystycznych. Odniesiono się do podziałów wewnętrznych występujących w ramach jednej organizacji. Przebadano przypadki rozłamów i fuzji na skutek radykalizacji części zwolenników.

Przeprowadzone badania częściowo zweryfikowały sformułowaną hipotezę o istnieniu tak znaczących przeobrażeń zjawiska terroryzmu w XXI wieku, że jego obecna postać wymusza traktowanie go jako jakościowo inne zagrożenie niż w ubiegłym stuleciu. Charakterystyka zjawiska pokazała, że zmiany, które dokonały się w XXI wieku w specyfice terroryzmu międzynarodowego dotyczą takich obszarów działalności terrorystów, jak struktura organizacyjna ugrupowań terrorystycznych, narzędzia i metody stosowane podczas przeprowadzania zamachów, oficjalne motywy działania, cechy indywidualne sprawców oraz zasięg oddziaływania czynów dokonywanych przez jednostki sympatyzujące z organizacjami terrorystycznymi lub szerzonymi przez nie ideologiami. Zmianie ulegają oficjalne motywy, które podnoszą terroryści w celu usprawiedliwienia swoich działań oraz zasięg oddziaływania ich ideologii, który ma bezpośredni związek z rewolucją informatyczną oraz globalizacją. Rozszerza się także katalog źródeł finansowania terroryzmu oraz zwiększa się stopień powiązania ugrupowań terrorystycznych ze zorganizowaną przestępczością. Te zmiany mają wpływ na zwiększenie operacyjności terrorystów oraz wzrost możliwości przeprowadzania ataków symultanicznie.

Brak zmian w odniesieniu do zjawiska terroryzmu sprzed XXI wieku odnotowano w kwestii obiektów ataków terrorystycznych, którymi nadal są cywile oraz budynki użyteczności publicznej, a także miejsca o szczególnym znaczeniu strategicznym, kulturowym lub symbolicznym. Sensem zaś działań terrorystycznych jest nadal walka polityczna i zastraszenie społeczeństwa w celu osiągnięcia zamierzonego skutku, jakim jest najczęściej decyzja polityczna.

Drugim etapem badań była realizacja wyznaczonego celem szczegółowego w postaci przedstawienia metod przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu. Problemem szczegółowym stało się pytanie: jak działania pozamilitarne wspomagają

działania militarne w przeciwdziałaniu terroryzmowi międzynarodowemu w XXI wieku? Sformułowano hipotezę szczegółową, że działania pozamilitarne wspomagają działania militarne w przeciwdziałaniu terroryzmowi międzynarodowemu w XXI wieku.

Przy rozwiązywaniu tego problemu bazowano na podejściach do bezpieczeństwa międzynarodowego wykształconych przez przedstawicieli dyscypliny badań pokoju i teorii krytycznej. Przedmiotem zainteresowania była możliwość ograniczenia i ostatecznej eliminacji zagrożenia terroryzmem międzynarodowym za pomocą środków pokojowych, pozamilitarnych. Na podstawie badań w odniesieniu do genezy i procesów historycznych, które przyczyniają się do istnienia zjawiska terroryzmu międzynarodowego odniesiono się do możliwości usuwania przyczyn tego zjawiska za pomocą rozwiązań alternatywnych wobec militarnego zwalczania jego skutków.

W celu weryfikacji sformułowanej hipotezy częściowej posłużono się metodą porównawczą. Przeanalizowano pojęcie zapobiegania terroryzmowi międzynarodowemu oraz różnice między terminem działań pozamilitarnych a terminem działań militarnych, scharakteryzowano również katalog obu rodzajów działań. Zbadano wpływ działań pozamilitarnych i militarnych na zapobieganie terroryzmowi międzynarodowemu uwzględniając dylematy, które towarzyszą wykorzystywaniu tych działań przez koalicję antyterrorystyczną i rodzaje podmiotów przeznaczonych do walki z terroryzmem.

W świetle wyników badań, stwierdzono, że terroryzm ponowoczesny, w którym główną rolę odgrywają fanatycy religijni nie może być skutecznie zwalczony jedynie za pomocą środków militarnych, ponieważ takie działania nie osłabiają, a wzmacniają oddziaływanie radykalnych i fundamentalistycznych poglądów, które stają się podstawą działań terrorystów w XXI wieku. Odrzucenie paradygmatu realistycznego w teorii stosunków międzynarodowych powinno skutkować odrzuceniem przekonania, że walka zbrojna jest właściwą odpowiedzią na atak terrorystyczny.

Działania podejmowane na początku XXI wieku w Afganistanie i Iraku związane z prowadzoną na terytorium tych państw tzw. wojną z terroryzmem, ogłoszoną przez Stany Zjednoczone nie przyniosły pożądanych rezultatów. Doprowadziły natomiast do zwiększenia zagrożenia i powstania nowych ugrupowań terrorystycznych. Stało się tak, ponieważ istotą działań militarnych jest walka ze

skutkami, a nie przyczynami danego konfliktu, w tym wypadku terroryzmu. Stąd, fizyczne likwidowanie organizacji terrorystycznych nie przyczynia się do zahamowania zjawiska terroryzmu.

Ponadto pominięcie działań pozamilitarnych i skupienie się jedynie na zwalczaniu zagrożenia związanego z terroryzmem międzynarodowym siłą militarną wzbudza wątpliwości w stosunku do rzeczywistych intencji osób podejmujących takie decyzje. Brak powszechnie przyjętej definicji terroryzmu oraz ścisły związek tego zjawiska z polityką powoduje, że pojęcie terroryzmu jest szeroko nadużywane w celu realizacji partykularnych interesów. W takich przypadkach następuje nieuzasadnione zwiększenie praw przysługujących służbom bezpieczeństwa oraz dochodzi do łamania praw człowieka, w tym praw mniejszości narodowych. Dlatego istotne jest łączenie działań militarnych z pozamilitarnymi, które zapewniają większą przejrzystość działań oraz lepsze dostosowanie do potrzeb i oczekiwań występujących na danym terenie, a tym samym sprzyjają legitymizacji obecności i działalności sił militarnych wśród lokalnej społeczności.

Hipoteza postawiona w tej części badań została zweryfikowana pozytywnie. Działania pozamilitarne pomagają zneutralizować negatywne skutki działań militarnych i w ten sposób wspomagają je w procesie zwalczania terroryzmu. Badania wykazały, że odpowiedź militarna na zagrożenie terroryzmem nie jest adekwatna w takim stopniu jak działania policyjnych antyterrorystów. Oddziały sił zbrojnych nie są współmiernym przeciwnikiem dla członków organizacji terrorystycznych i ta nierównowaga oraz wątpliwości dotyczące motywacji decydentów politycznych wprowadzających siły wojskowe do miast, na terenie których działają terroryści, prowadzi do osłabienia wizerunku działań militarnych w oczach społeczeństwa. Ponadto odmiennosc podmiotów zaangażowanych na terytorium własnego a obcego państwa do walki z terroryzmem stanowi dostateczny powód do podnoszenia zastrzeżeń ze strony ludności państwa przyjmującego kontyngenty wojskowe. Stąd działania pozamilitarne są niezbędnym uzupełnieniem działań militarnych w przeciwdziałaniu terroryzmowi międzynarodowemu.

Trzecim etapem badań było zdefiniowanie charakterystyki działań podejmowanych przez organy i instytucje odpowiedzialne za zapobieganie terroryzmowi międzynarodowemu. Problemem szczegółowym było: jak działania pozamilitarne podejmowane przez międzynarodowe i krajowe instytucje w celu przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu w XXI wieku są adekwatne do

zidentyfikowanych zagrożeń? Założono, że działania pozamilitarne międzynarodowych i krajowych instytucji podejmowane w celu przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu powinny być adekwatne do zidentyfikowanych zagrożeń.

Sięgając po założenia neoliberalnego instytucjonalizmu zbadano znaczenie instytucji międzynarodowych dla łagodzenia konfliktów związanych z występowaniem zjawiska terroryzmu międzynarodowego w XXI wieku. Rozróżniono też między międzynarodowymi a krajowymi organami i projektami zapobiegania terroryzmowi międzynarodowemu oraz przeanalizowano charakterystykę działań podejmowanych przez instytucje odpowiedzialne za przeciwdziałanie terroryzmowi międzynarodowemu, uwzględniając międzynarodowe i krajowe systemy ostrzegawcze przed zagrożeniami terrorystycznymi.

Teologicznie wyjaśniono celowość podejmowanych działań pozamilitarnych oraz przyczyn istnienia instytucji odpowiedzialnych za zapobieganie terroryzmowi międzynarodowemu.

Dowodzono, że działania podejmowane przez międzynarodowe instytucje są najskuteczniejszą formą walki z terroryzmem i jego źródłami w przestrzeni długoterminowej. Takie działania są zatem najbardziej adekwatne do zidentyfikowanych zagrożeń. Współpraca międzynarodowa w dziedzinie przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu stanowi wyraźny sygnał, że społeczeństwo danego regionu, lub niemal całego świata w przypadku Organizacji Narodów Zjednoczonych, jest przeciwne taktyce stosowanej przez terrorystów oraz wspólnie dąży do przeciwstawienia się zjawisku terroryzmu międzynarodowego. Jedynie organizacje regionalne mogą rozwiązać problemy praw osób podejrzewanych o terroryzm oraz rozstrzygać wątpliwości w kwestii spornych regulacji pozwalających na zestrzelenie przez siły zbrojne porwanego samolotu z pasażerami na pokładzie.

Natomiast działania krajowych organów i instytucji są najbardziej skuteczne w obszarach technicznego i osobowego zabezpieczania terrorystycznego obiektów i zapewniania ochrony infrastruktury krytycznej, w tym przed aktami terroryzmu w cyberprzestrzeni lub wymierzonymi przeciwko bezpieczeństwu informacji.

Katalog środków i metod, jakimi dysponują organy i instytucje międzynarodowe daleko przekracza ten, który posiadają pojedyncze państwa. Dlatego współpraca w ramach multilateralnych porozumień przynosi najwięcej

efektów i gwarantuje zmniejszenie zagrożenia ze strony terroryzmu międzynarodowego w przyszłości.

Badania zweryfikowały sformułowaną na wstępie hipotezę szczegółową. Adekwatność działań międzynarodowych i krajowych organów jest zależna od profesjonalnej i kompleksowej oceny ryzyka oraz oszacowania narzędzi mających na celu jego minimalizację. Współpraca oraz wspólne stanowiska potępiające akty terroryzmu są skuteczne w wypracowywaniu spójnej międzynarodowej opinii publicznej na temat niedopuszczalności środków i metod stosowanych przez terrorystów.

Zasadnicza część badań znalazła swoje pisarskie ujęcie w rozdziałach: czwartym, piątym i szóstym.

W rozdziale czwartym zdefiniowano katalog i przedstawiono charakterystykę działań podejmowanych w celu rozpoznawania i zapobiegania terroryzmowi międzynarodowemu. Problemem szczegółowym było: jak rozpoznawanie i zapobieganie terroryzmowi międzynarodowemu w XXI wieku wpływa na przeciwdziałanie temu zagrożeniu? Sformułowano hipotezę szczegółową, że rozpoznawanie i zapobieganie terroryzmowi międzynarodowemu w XXI wieku jest niezbędnym elementem przeciwdziałania temu zagrożeniu.

W badaniach przy rozwiązywaniu tego problemu posłużyły poglądy związane z międzynarodową socjologią polityczną. Dowiedziono, że zapewnianie bezpieczeństwa jednym wiąże się z zagrożeniem bezpieczeństwu innych, przez co przemoc własna jest przedstawiana jako akt obrony, natomiast przemoc cudza jako akt agresji. W związku z tym traktowanie bezpieczeństwa jako braku zagrożeń prowadzi do niepopartego dowodami przekonania, że walka z terroryzmem międzynarodowym zmniejsza zagrożenie wystąpienia tego zjawiska.

Przyjęto następujące etapy badań: identyfikację pojęcia działań wywiadowczych, zbadanie charakterystyki tych działań oraz przeanalizowanie ich efektów w walce z terroryzmem międzynarodowym. Zbadano przykłady wykrycia potencjalnych terrorystów i zapobieżenia planowanym atakom terrorystycznym. Wyniki przeprowadzonych badań dowodzą rangi, jaką ma pozyskiwanie wyprzedzających informacji, zdobywanych w strukturach radykalnych organizacji ekstremistycznych oraz uzyskiwanych w toku międzynarodowej współpracy. Jest to najskuteczniejsza i najmniej kosztowna forma ochrony przed zamachami. Działania

wywiadowcze stanowią również podstawę pozamilitarnego przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu w XXI wieku.

Badania zweryfikowały hipotezę, że niezbędnym elementem przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu jest rozpoznawanie i zapobieganie temu zagrożeniu. Wywiad jest, obok policji, organem, który najefektywniej przeciwdziała zagrożeniom terrorystycznym. Uzyskiwanie, gromadzenie, analizowanie, przetwarzanie i przekazywanie informacji przez służby wywiadowcze i kontrwywiadowcze o istniejących i potencjalnych zagrożeniach oraz wspieranie sił zbrojnych uczestniczących w operacjach kontrterrorystycznych sprzyja zapobieganiu zjawisku terroryzmu międzynarodowego.

Działania wywiadu i kontrwywiadu stanowią najskuteczniejszą formę gromadzenia informacji o potencjalnych zagrożeniach związanych z terroryzmem międzynarodowym. Wczesne rozpoznanie potencjału i zamiarów terrorystów jest podstawowym warunkiem skutecznego zapobiegania temu zjawisku, dlatego wywiad i kontrwywiad odgrywa kluczową rolę w przeciwdziałaniu aktom terrorystycznym.

Piątym elementem badań była realizacja celu szczegółowego, którym wyznaczono zdefiniowanie charakterystyki działań pozamilitarnych podejmowanych przez kontyngenty wojskowe i policyjne w ramach koalicji antyterrorystycznej. Problemem szczegółowym stało się pytanie: Jak działania pozamilitarne podejmowane przez kontyngenty wojskowe i policyjne w ramach koalicji antyterrorystycznej przyczyniają się do przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu w XXI wieku? Założono, że działania pozamilitarne podejmowane przez kontyngenty wojskowe i policyjne w ramach koalicji antyterrorystycznej przyczyniają się do przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu w XXI wieku.

W badaniach posłużono się interpretacjami ujęć feministycznych i gender studies w kontekście przyczyn mniejszej popularności środków pozamilitarnych w rozwiązywaniu konfliktów wobec środków militarnych oraz wpływu imperatywu męskości i gloryfikacji siły na kształtowanie procesów podejmowania decyzji w kwestii dawania odpowiedzi na atak przeciwnika.

Badania przeprowadzono w następujących czterech kategoriach: współpracy cywilno-wojskowej, działań psychologicznych, operacji informacyjnych i współpracy z mediami. Przeanalizowano wpływ i wyniki powyższych działań, które stanowią szczególny rodzaj przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu.

W związku z przebadanymi w pierwszym etapie badań przeobrażeniami, jakim ulega zjawisko terroryzmu międzynarodowego w XXI wieku, dokonują się zmiany środków i metod, którymi jest ono zwalczane. Do katalogu tych narzędzi włączane są coraz częściej działania pozamilitarne, które mają charakter wyprzedzający. Ich istnienie jest związane z niepowodzeniem prób zwalczania terroryzmu za pomocą środków militarnych. Interwencja poza granicami kraju wymaga zastosowania sił zbrojnych, a te nie są przygotowane do działań skierowanych przeciwko zagrożeniom niesymetrycznym. Obecność kontyngentów wojskowych na obszarach objętych atakami terrorystycznymi pokazała jednak zdolność przeciwdziałania zjawisku terroryzmu międzynarodowego za pomocą działań pozamilitarnych, dzięki czemu siły zbrojne mogą z sukcesem przyczyniać się do powodzenia działań antyterrorystycznych podejmowanych przez służby porządkowe i wywiad.

Działania pozamilitarne oddziałów sił zbrojnych i policji, w ramach stacjonowania tych jednostek w rejonach ogarniętych konfliktami pociągającymi za sobą zagrożenia związane ze zjawiskiem terroryzmu międzynarodowego, przyczyniają się do przeciwdziałania temu zjawisku poprzez tworzenie podstaw dla aktywizacji społeczeństwa i włączania aktorów cywilnych w przeciwdziałanie atakom terrorystycznym oraz poprzez wyprzedzanie działań terrorystów akcjami mającymi na celu osłabienie siły oddziaływania i technik rekrutacyjnych wykorzystywanych przez organizacje terrorystyczne.

Dowiedziano, że działania te skupiają się na walce z przyczynami terroryzmu oraz na osłabianiu siły oddziaływania ideologii terrorystów. Angażując społeczeństwo w działalność lokalną i w proces podejmowania decyzji o zmianach i nowych inwestycjach na danym terenie dają alternatywę dla osób, które dążąc do wywarcia wpływu na politykę mogłyby zostać zwerbowane przez terrorystów.

W ten sposób zweryfikowano hipotezę, że działania pozamilitarne, które w ramach koalicji antyterrorystycznej podejmują kontyngenty wojskowe i policyjne przyczyniają się do przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu w XXI wieku.

W ostatnim etapie badań zrealizowano cel szczegółowy, którym było zaproponowanie zmian w obszarze przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu za pomocą działań pozamilitarnych. Problem szczegółowy został sformułowany w formie pytania: Jakich zmian należałoby dokonać, a co udoskonalić, aby podnieść skuteczność przeciwdziałania terroryzmowi

międzynarodowemu za pomocą działań pozamilitarnych w XXI wieku? Postawiono hipotezę, że istniejący zakres działań w obszarze zwalczania terroryzmu międzynarodowego za pomocą działań pozamilitarnych powinien odpowiadać zmieniającemu się charakterowi tego zagrożenia w XXI wieku. Udoskonalanie ich może mieć wpływ na ich skuteczność.

W badaniach posłużono się technikami metody behawioralnej: analizą przypadków indywidualnych i obserwacją, które pozwoliły opisać zachodzące zjawiska i zweryfikować postawioną hipotezę.

Przedstawiono propozycję zmian w prowadzeniu działań w zakresie przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu za pomocą działań pozamilitarnych w trzech obszarach: aktywizacji i edukacji społeczeństwa; uregulowań prawno-instytucjonalnych oraz współpracy organów i instytucji odpowiedzialnych za walkę z terroryzmem. Przedstawiono zmiany, które należy dokonać oraz wytyczono kierunki tych zmian.

W obszarze aktywizacji i edukacji społeczeństwa zaproponowano działania mające na celu zapobieganie dyskryminacji oraz aktywizację społeczno-polityczną ludności z grup wykluczonych.

W obszarze uregulowań prawno-instytucjonalnych przeprowadzono analizę przypadku Unii Europejskiej. Zaproponowano wzmożenie wysiłków skierowanych na zapobieganie wzrostowi nastrojów radykalnych oraz wzmocnienie relacji z państwami rozwijającymi się.

W obszarze współpracy organów i instytucji odpowiedzialnych za walkę z terroryzmem zaproponowano plan działań oparty na doborze odpowiednich środków pozamilitarnych w zależności od poziomu występujących zagrożeń w obszarze przyczyn terroryzmu. Propozycja ta bazuje na obowiązujących w Rzeczpospolitej Polskiej przepisach w zakresie organizacji systemu ochrony informacji niejawnych.

Badania zweryfikowały hipotezę cząstkową. Skuteczność działań pozamilitarnych jest zależna od poziomu koordynacji podejmowanych czynności przez instytucje i organy odpowiedzialne za zapewnianie bezpieczeństwa oraz poziomu zaangażowania organizacji międzynarodowych w proces zapobiegania terroryzmowi międzynarodowemu. Stopień powodzenia podjętych działań pozamilitarnych warunkowany jest również przez jakość, liczbę i częstotliwość użytych środków oraz stopień ich zgodności z oczekiwaniami i potrzebami społeczeństwa oraz z koniecznymi przedsięwzięciami wynikającymi z oceny ryzyka.

Wyniki badań wykazały, że terroryzm jest zjawiskiem ewoluującym i przystosowującym się do nowych możliwości stwarzanych m.in. przez technologie informatyczne. Model przeciwdziałania terroryzmowi międzynarodowemu za pomocą działań pozamilitarnych musi więc uwzględniać pojawiające się zagrożenia związane z występowaniem tego zjawiska w warunkach globalizacji i rewolucji informatycznej.

W trakcie prowadzenia badań wystąpiły różne trudności. Obszerność materiału badawczego oraz zebranych danych, mających związek z niezwykle złożonym, interdyscyplinarnym charakterem zjawiska terroryzmu oraz różnorodnością podejść badawczych do kwestii skutecznej odpowiedzi na to zjawisko, spowodowały, że przedstawienie wszystkich zagadnień mających wpływ na przeciwdziałanie terroryzmowi międzynarodowemu za pomocą działań pozamilitarnych w XXI wieku stało się niemożliwe. Utrudnienia związane były również z wciąż młodą koncepcją wdrażania działań pozamilitarnych do procesów zapobiegania zagrożeniom terrorystycznym i wciąż zbyt nielicznymi i trudnymi do zmierzenia doświadczeniami w tej dziedzinie.

Fakt ten nie wpłynął jednak poważnie na powodzenie badań, ponieważ możliwie wyczerpująco przedstawione zostały najważniejsze czynniki i przesłanki związane z badanym tematem. Natomiast na końcowy rezultat badań wpłynęły z pewnością ograniczenia związane z niemożnością odrzucenia europocentrycznych oddziaływań kręgu kulturowo-cywilizacyjnego autorki oraz problemy związane z gromadzeniem informacji na temat działań wywiadu i kontrwywiadu wojskowego dotyczących działań wobec terroryzmu międzynarodowego w XXI wieku, które były trudniej dostępne od informacji na temat działań wywiadu i kontrwywiadu cywilnego.

Rozprawa, dostarczając rozszerzającą wiedzę w wyniku przeprowadzonych badań, wypełnia istniejącą lukę w badaniach naukowych na temat wpływu działań pozamilitarnych na przeciwdziałanie terroryzmowi międzynarodowemu w XXI wieku oraz wnosi do teorii nauk o bezpieczeństwie teoretyczne podstawy prowadzenia działań pozamilitarnych, które stanowią część działań antyterrorystycznych.

Badania prowadzone podczas realizacji celu głównego naświetliły szerszy problem angażowania wojska do zadań niewojskowych oraz zagadnienie współpracy wojskowych służb specjalnych z podmiotami niewojskowymi, takimi jak policja i wywiad cywilny, które są niezwykle interesującymi wątkami, lecz zakres tematyczny niniejszej rozprawy nie pozwolił ich gruntownie przebadać. Mogą stać się one jednak przedmiotem odrębnych studiów w przyszłości.